

A debreceni Csokonai Színház műsorfüzetében Kaszner Péter díszletterve szerint, amely sokszor látott, mindenre és semmire se alkalmas, (egy színpadon keresztben épített híd kétoldali lépcsővel) Ophélia koporsóját a gyászmenet fönn a hídon kíséri. De bizonyára a próbák során kitűnt: meredek a lépcső; biztonságosan s kelő ritmusban a koporsószállítók nem tudnak elérkezni, éppen ezért a gyászmenet a hídon vonul, a tetemet pedig hátulról a színpadon hozzák be. A szituáció s a játék rituáljának zavara ez. Megbomlott színpadi kompozíciós rend. Azért idéztük, mert a Gali László rendezte előadást általában is jellemzi: hiányzik a belső átgondoltság.

Jelenetek következnek egymás után, s hiányzik a belső folyamatában átgondoltság, amely valamiképp félreérthetetlenül közölné: színpadra állítónak és társulatnak itt és most mondandója volt Shakespeare művével. Formális keretnek tűnik föl a néma indítás, a dözsölő királyi udvarral, majd az, amint a záró pillanatban a sírásó átvonul a hídon. Illusztratív elemek maradnak, s nem értelmezik az előadást. Az udvari tivornyában például; a kizöklent időben ez a fiatal ember rendet óhajt teremteni. S a halállal való viszonyunkat pedig az újra felbukkanó sírásó nem nyomatékosítja, amire előadást is lehet építeni, mint ahogy Ljubimov elképzelésében a Hamlet erről is szólt. Még mindig formai kérdéstről: Laertes miért szemüveges? Azért, mert most divat a kisembereket okuláréval is jellemezni? De Horatióban „dánál több a római” — (a továbbiakban is Arany Jánost idézzük, noha a darabot, 'klasszikusunk és Eörsi István „átgazításának felhasználásával” játsszák). Az I. sírásó (Lengyel István) üres üvegét mutatja, s küldi társát (Kiss László) egy icce valamiért, de az nem veszi el a palackot, csak elballag. Aztán: a vég-ső képből, ahol az ivásnak a tragédiát meghatározó jelentősége van, a billikom üres, noha a királyi bort töl-tetett bele. A beledobott „gyöngyszem”, amely a királyné halálát okozza, hangosan koppan a serleg fenekén. Ha ilyen, s ehhez hasonló kicsiny következet-ségen alkalmunk, s főképpen időnk van tünődni, akkor baj van az egészszel.

Azokra a kérdésekre sem láttunk tisztázó lökésvét, amelyek Hamlet értelmezésével kapcsolatban felvetődnek. Az például, hogy a

HAMLET



Hamlet. Csendes László (Claudius), Balogh Zsuzsa (Gertrud), Sziki Károly (Hamlet), Simon Mari (Ophélia) (Fotó: Ikládi)

halott apa szelleme meny-nyire vehető valóságosnak? Ha ily, dikciójában nehéz-kes (Lavotta Károly) és közeli egyértelműséggel van jelen, akkor miért kell megsokszorozni a figurá-ját? Claudius (Csendes László) állva imádkozik, s Hamlet „Most megtehet-ném, top!, imádkozik”-ot mond — ez a monológ-in-dító sor Sziki Károlynál el-marad. Ebben a sorban pe-dig sok minden benne fe-szül. Mindenekelőtt: ha Claudius állva imádkozik, nincs meg a szituáció esen-dő, emberi, Istenhez mene-külő fizikai és lelki állapo-ta, amely alapvetően meghatározza Hamlet vissza-riadását a gyilkolástól. S nemcsak a drámai helyzet, arányos színpadi kompozí-ció is kívánja Claudius tér-deplését, hiszen Csendes László fizikailag jóval erő-sebb Sziki Károlynál, s eb-ben az álló helyzetben su-

tának tetszik még a gyil-kosság gondolata is. De még ott van a „top” szócska! Amit Hamlet magának mond, a hirtelen megállás-hoz. Tehát: sietésben van anyja szobájába, közben adódik e váratlan látvány, s a feladat felvillanása. De anyjával való találkozásra gondol, — ez is visszatartja a gyilkosságtól. Hogy nincs rá felkészülve.

Az olvasó bizonyára hosz-szúnak tartja okoskodásun-kat, de azért vállaljuk, hogy megvilágítsuk: egy-egy mondat milyen sorskérdést jelenthet nemcsak egy szituáció, hanem az egész drá-ma és az előadás értelme-zésében. Más jeleneteket is említhetnénk annak bi-zonyosságára, hogy az átgon-doltság hiányzik ebből a debreceni előadásból. Nincs igazán mély pszichológiai folyamata Sziki Károly Hamletjének. A rendező némely monológját a néző-

tér enyhe megvilágítás-al állította be, ami még inkább arra viszi Szikit, hogy ne a maga belsejében szenvedje, hanem elmondja kétségeit. „Mily gazember, s pór rab...” kezdetű monológ, mely, a színésznek jelenése nyomán, önvádat sistereg, végképp erőtlen, mert nem a nézőkre tartozik. De a többi monológ sem. Sziki Károlyt sok okkal a debreceni színház jelentős színé-szeinek sorában tudjuk. Bi-zonyára a munkafolyamat is kevés volt ahhoz, hogy érzelmeknek és a gondolatiságnak azokat a végle-tességeit, árnyalatait ki-munkálja, amely Hamlet értelmezésének mélységét és bonyolultságát adja. Be-lül izított és megküzdött, de inkább szavalói stílus-ban, olykor túlpörgetve el-mondott (hadart) monológ-sort hallunk Sziktől. Mint-ha valami félszegség is len-ne benne, hogy Ophéliával (Simon Mari), anyjával, kémkedő iskolatársaival való viszonyát gesztusok-ban is megmutassa. Csen-des László egy sikerültebb előadásnak is formátumos Claudiusa lenne. Ha évti-zedekkel előbbi kassai, if-janti szerepeire gondolunk, kár, hogy akkor nem játsz-hatta el a dán királyfit. Erős, magabiztos, ahogyan például az egérfogó jelenet-ben eszik, tapsol, s egyre gyanakvóbbá válik. Gert-rúdként Balogh Zsuzsa ké-sőbb kapcsolódott a próba-folyamataiba; talmi csillogás-nál nem mutat többet az ő királynéja. Drámája pedig attól hiteles, hogy fiához ragaszkodik; például finom kérlelésként kellene hogy mondja: „Ne menj Wittem-bergába Hamlet”. Kóti Ár-pád ravasz Polonius, némi pökhendiség is jellemzi. Pilyinyi Mária jelmezterve-zőnek fantázia-emelő költ-séget és biztosított; je-lenetenként változó színű (fehér, meggypiros, barna, fekete) bársony ruhákban, palástokban vonul a királyi pár. Ebben a ruha- és koszt-ümparádében gondolom nem költségvetési kérdés, hogy egy-két díszítőre nem jutott jelmez, és utcai ru-hában, farmerben és koc-kás ingben buzgólkodtak a színpadon.

Személyes vallomásként: tucatnyinál több Hamlet-előadást láttam már, s ed-dig két, végképpen érdekte-len unalmas produkciót. Egyiket három éve Párizs-ban a Chaillot-ban, a nagy híru Antoine Vitez fény- és színpadkompozíciókkal szépel-gett. A másik most ez a debreceni volt. A párizsi hat órán át tartott egy szü-nettel. A debreceni több mint két órával volt rövi-debb. Mégis ez utóbbi fáj-dalmasabban, szomorúbban érintett.

ablónczy